

לפתרון המשבר דרוש 'ניו דייל' חדש

:: פול קרוגמן

תרגום, עיבוד ועריכה של:

Paul Krugman, "Franklin Delano Obama?" (NY Times, 10/11/08)

Paul Krugman, "Depression Economics Returns" (NY Times, 14/11/08)

מאת: אלעד הן וירון דישון

לממוצע של 0.3% (בשונה מהמספר הרשמי, שמסיבות טכניות הפך לחסר משמעות). באופן בסיסי, לא נותר ממה להוריד. באין אפשרות להורדות נוספות בריבית, דבר לא יכול לעצור את המומנטום המתדרדר של הכלכלה. אבטלה גואה תוביל לירידה נוספת בצריכת הציבור וצריכה יורדת תוביל לצמצומים בתוכניות השקעה עסקיות. החולשה הכלכלית תוביל לקיצוץ נוסף במשרות, מה שיוביל למחזור נוסף של התכווצות, וחוזר חלילה.

כדי להוציא אותנו ממסלול ההתדרדרות הזה, הממשלה הפדרלית תהיה חייבת לספק עידוד כלכלי בצורה של הוצאות גבוהות יותר וסיוע מוגבר לאלה הנתונים במצוקה. תוכנית העידוד לא תהיה מוקדמת מספיק וחזקה מספיק אם פוליטיקאים ובעלי תפקידים כלכליים לא יהיו מסוגלים להתגבר על מספר דעות קדומות מקובלות. אחת מהדעות הקדומות הללו היא הפחד מדיו אדומה. בזמנים נורמליים אין רע בלדאוג מגירעון תקציבי. אחריות פיסקלית היא מעלה שנצטרך ללמוד מחדש לאחר המשבר. אך בזמן שפל כלכלי המעלה הזאת הופכת לחטא.

עוד דעה קדומה היא האמונה שמדיניות צריכה לפעול בזירות. בזמנים נורמליים יש בזה היגיון: לא כדאי לעשות שינויים גדולים במדיניות עד שברור שהם הכרחיים. במצב הנוכחי זהירות היא מסוכנת, בגלל השינויים גדולים לרעה כבר מתרחשים וכל התמהמהות בנקיטת פעולה מעלה את הסיכוי לאסון כלכלי עמוק יותר. המדיניות הכלכלית צריכה להיות כמה שיותר מעוצבת, אבל המהירות חיונית!

לבסוף, בזמנים נורמליים צניעות ומתינות בקביעת יעדי המדיניות הם דבר טוב. במצב הנוכחי עדיף בהרבה לשגות בעשייה רבה מדי מאשר בעשייה מועטה מדי. הסיכון במקרה שתוכנית העידוד תהיה יותר ממה שדרוש הוא שהכלכלה תתחמם

לפתע כל דבר הוא 'ניו דייל'. רייגן אאוט - רוזוולט אין. אך כמה באמת יכול נסיון העבר מעידן רוזוולט להציע לעולם היום? התשובה היא: הרבה.

מדיניות כלכלית ביכלכלת מיתון

החדשות הכלכליות, אם לא הבחנתם, הולכות ומחמירות. אך ככל שהן רעות, אני לא מצפה שיהיה עוד שפל גדול. למעשה, ספק אם נראה את האבטלה מגיעה לשיא הקודם שלה לאחר השפל הגדול (שיעור של 10.7%), כפי שהיה בשנת 1982 (הייתי שמח להיות בטוח בזה). עם זאת, אנחנו כן נמצאים בעיצומה של מה שאני קורא 'כלכלת מיתון'. ב'כלכלת מיתון' אני מתכוון למצב שדומה לזה שהיה בשנות ה-30, שבו הכלים הרגילים של המדיניות הכלכלית איבדו את האפקטיביות שלהם (מעל הכל, יכולתו של ה'פדרל רזרב' להנשים את הכלכלה בהורדת ריבית). כשכלכלת מיתון שולטת, חוקי הכלכלה הרגילים לא פועלים. מעלה הופכת לחטא, זהירות הופכת למסוכנת ומתינות היא טיפשות.

כדי להבין את כוונתי, חישבו על ההשלכות של החדשות הנוראות האחרונות, לפיהם הדרישות לדמי אבטלה הגיעו לחצי מיליון פונים. כמה שהדיווח הזה רע כשלעצמו, כשמתבוננים עליו בלבד, הוא לא נראה בהכרח קטסטרופלי. אחרי הכל, מדובר באותו סדר גודל של המספרים שראינו בתקופת המיתון של 2001 ובמיתון של 91-1990, ששניהם היו לבסוף מתונים יחסית בסטנדרטים היסטוריים (אם כי בשניהם לקח זמן ארוך עד ששוק העבודה התאושש). אולם בשתי תקופות אלו שלטה המדיניות הכלכלית הסטנדרטית: כלי הורדת שיעור הריבית היה זמין. היום, לעומת זאת, הוא לא. הריבית האפקטיבית של ה'פדרל רזרב' הגיעה בימים האחרונים

למאמרים נוספים של פול קרוגמן (באנגלית) באתר 'ניו יורק טיימס': <http://topics.nytimes.com/top/opinion/editorialsandoped/oped/columnists/paulkrugman/index.html>

בתקופות המיתון הקודמות שלטה המדיניות הכלכלית הסטנדרטית. כלי הורדת שיעור הריבית היה זמין. היום, לעומת זאת, הוא לא.

על ברק אובאמה ללמוד לא
רק מהצלחותיו של רוזוולט,
אלא גם מכישלונותיו.

רוזוולט לא רק היסט לאמץ
הרחבה תקציבית גורפת
- הוא היה להוט לחזור
לתקצוב שמרני. הלהיטות
הזאת כמעט הרסה את
מורשתו.

אמריקנים לא מצפים
לתוצאות כלכליות מיידיות
מהמשל הנכנס, אבל
הם כן מצפים לתוצאות,
והאופוריה של הדמוקרטים
תהיה קצרה מאד אם הם לא
יספקו התאוששות כלכלית.

הצדדים הפחות מוצלחים של ה'ניו דיל', ובראשם התגובה הלא מתאימה לשפל הגדול. למרות רוב מה ששומעים בעניין זה, ה'ניו דיל' כן הביא בסופו של דבר שיפור אמיתי לרוב האמריקנים. המידע הרווח שמופץ בעניין זה מבוסס על ייצוג שקרי במכוון של העובדות, פרי-עטה של תעשייה אינטלקטואלית שלמה המגיעה בעיקר מהחוגים הימניים, ומטרתה להפיץ את הרעיון שרוזוולט דווקא החמיר את השפל.

עם זאת, יש לזכור כי רוזוולט לא הצליח לייצר התאוששות כלכלית מלאה בשתי הקדנציות הראשונות שלו. הכישלון הזה מובא לעתים קרובות כהוכחה נגד כלכלה קיינסיאנית, שאומרת שהוצאה ציבורית מוגברת יכולה להניע כלכלה במיתון. אך מסקנות שונות מאוד עולות מהמחקר המקיף על כלכלת שנות ה-30, מאת הכלכלן אי. קארי בראון מ-MIT. המחקר קובע כי העידוד באמצעות השקעה ציבורית לא הצליח "לא בגלל שהוא לא פעל, אלא כי הוא לא נוסה".

אולי קשה להאמין בזה. הרי מן המפורסמות היא שה'ניו דיל' הכניסה מיליוני אמריקנים לרשימת מקבלי השכר מהמדינה בצורה של עבודות יזומות. עד היום אנו נוסעים על דרכים שנבנו בעבודות יזומות ושולחים את ילדינו לבתי ספר שנבנו בעבודות יזומות. האם כל העבודות האלה אינן מסתכמות בעידוד משמעותי באמצעות השקעה ציבורית? מסתבר שההשקעות לא היו משמעותיות כפי שאולי נדמה. ההשפעה של העבודות היזומות הפדרליות על ההוצאה אוזנו במידה רבה ע"י גורמים רבים, ביניהם העלאת מס משמעותית שהכניס הרברט הובר, שהשפעותיה לא הורגשו עד שירשו נכנס לתפקיד. בנוסף, מדיניות מרחיבה ברמה הפדרלית טורפדה ע"י

יתר על המידה, מה שיוביל לאינפלציה - דבר שתמיד ניתן לפתור ע"י העלאת הריבית. מצד שני, אם תוכנית העידוד תהיה קטנה מדי אין דבר שה'פדרל רזרב' יכול לעשות כדי לפצות על כך. לכן, מתינות היא טיפשות.

לקחים מהניו-דיל של רוזוולט

על ברק אובאמה ללמוד לא רק מהצלחותיו של רוזוולט, אלא גם מכישלונותיו. בראיה לאחור, ה'ניו דיל' לא היה אפקטיבי בטווח הקצר כפי שהוא היה בטווח הארוך. הסיבה להצלחה המוגבלת בטווח הקצר של רוזוולט, שכמעט וגרמה לכישלון התוכנית, היתה שהמדיניות הכלכלית שלו היתה זהירה מדי.

ה'ניו דיל' הביא להצלחות ארוכות טווח ברורות. המוסדות שהקים רוזוולט הוכחו כברי קיימא וחיוניים, ואכן, המוסדות הללו עודם אבן היסוד של היציבות הכלכלית של ארה"ב. דמיינו כמה המשבר היה חמור יותר אם ה'ניו דיל' לא היה מבטח את רוב פיקדונות הבנקים; דמיינו כמה חסרי ביטחון היו אמריקנים מבוגרים עכשיו אם הרפובליקנים היו מצליחים לפרק את הביטוח הלאומי. האם אובאמה יכול להשיג משהו דומה לזה? רם עמנואל, ראש הסגל של אובאמה הצהיר כי "אתה אף פעם לא רוצה לראות משבר מתבזבז". הפרוגרסיביים מקווים שממשל אובאמה יגיב למשבר הפיננסי הנוכחי, בדומה לנעשה בתקופת ה'ניו דיל', ביצירת מוסדות שישנו את צורתה של החברה האמריקנית בדורות הבאים, ובמיוחד בכינונה של מערכת בריאות אוניברסלית.

אך בכך אין די. נוסף על פעולות ברוח הצלחות ה'ניו דיל', כדאי שהממשל החדש לא יחקה את

הלקח הכלכלי הוא החשיבות שבלעשות מספיק. רוזוולט חשב שהוא נוקט בזהירות כאשר הוא ריסן את תוכניות ההוצאות; אך למעשה הוא סיכן את הכלכלה ואת המורשת שלו. **עצתי לאנשי אובאמה היא לברר כמה עזרה הם חושבים שהכלכלה צריכה ואז להוסיף לזה 50 אחוז.** בקצרה, סיכויי של אובאמה בהובלת 'ניו דיל' חדש תלויים בעיקר בשאלה האם תוכניותיו הכלכליות בטווח הקצר תהינה מספיק נועזות. הפרוגרסיבים יכולים רק לקוות שיש לו את האומץ הנדרש.

מה כל זה אומר על מדיניות כלכלית בעתיד הקרוב? ממשל אובאמה כמעט בטוח יתמודד עם כלכלה שנראית אפילו יותר רע מכפי שהיא נראית היום. גולדמן סאקס חוזים שהאבטלה תעלה מ-6.5% ל-8.5% עד סוף שנה הבאה. כל הסימנים מראים שהממשל החדש יציע תוכניות עידוד גדולות. חישובי האצבע שעשיתי רומזים שעל התוכניות האלה להיות עצומות, ולעמוד על סדר גודל של כ-600 מיליארד דולרים. **השאלה הנשאלת היא האם יעיצו אנשי אובאמה להציע משהו בסדר הגודל הזה? הבה נקווה שהתשובה לשאלה זו היא כן, ושהממשל החדש אכן יהיה נועז די הצורך.** אנו נמצאים במצב בו כניעה לתפיסות המקובלות של זהירות תהיה מסוכנת ביותר.

קיצוצי הוצאות והעלאת מיסים ברמת המדינות. רוזוולט לא רק היסס לאמץ הרחבה תקציבית גורפת - הוא היה להוט לחזור לתקצוב שמרני. הלהיטות הזאת כמעט הרסה את מורשתו. לאחר ניצחון מוחץ ב-1936 ממשל רוזוולט קיצץ בהוצאות והעלה מיסים, מה שדחף את אחוזי האבטלה בחזרה לאזור הדר-ספרתי והביא להפסד משמעותי בבחירות אמצע הקדנציה של 1938.

מה שהציל בסופו של דבר את הכלכלה ואת ה'ניו דיל' היה פרויקט עבודות ציבוריות ענק, הידוע בכינוי 'מלחמת העולם השנייה', שלבסוף סיפק את העידוד הכלכלי שהתאים לצרכי הכלכלה.

ניו דיל' חדש

ההיסטוריה של ה'ניו דיל' מציעה לקח חשוב לממשל הנכנס. הלקח הפוליטי הוא שטעויות כלכליות יכולות לחסל במהירות את המנדט של הממשל. בבחירות האחרונות זכו הדמוקרטים בגדול, אך ב-1936 הם זכו אפילו עוד יותר בגדול, וניתן לראות איך הצלחותיהם התאדו לאחר המיתון של 1937-38. אמריקנים לא מצפים לתוצאות כלכליות מיידיות מהממשל הנכנס, אבל הם כן מצפים לתוצאות, והאופוריה של הדמוקרטים תהיה קצרה מאד אם הם לא יספקו התאוששות כלכלית.

סיכויי של אובאמה בהובלת

ניו דיל' חדש תלויים בעיקר בשאלה האם תוכניותיו הכלכליות בטווח הקצר תהינה מספיק נועזות.

פול קרוגמן הוא פרופסור לכלכלה באוניברסיטת פרינסטון, בעל טור בעיתון ניו יורק טיימס וחתן פרס נובל לכלכלה לשנת 2008.

שלטון התאגידים

<<< ינתח גולדמן

AIG (American International Group) היא חברת הביטוח

הגדולה בעולם, והתאגיד ה-35 בגודלו בעולם, עם מחזור של 110 מיליארד דולר. ב"ספטמבר השחור" עמדה החברה בפני פשיטת רגל, ממנה ניצלה בזכות התערבות נמרצת של הבנק הפדראלי. הבנק העביר לחברה למעלה מ-100 מיליארד דולר בהלוואות ישירות או בערבויות לחובותיה.

תאגיד הענק הגדולים ביותר לא נמצאים בתחום הפיננסים, שבו פרץ המשבר הכלכלי, אלא בתחום הדלק והמכונות. תאגידים אלה נפגעו קשות כתוצאה מן המיתון הכללי והירידה במכירות (וככל הנראה יפגעו עוד יותר בעתיד הקרוב). ענקית המכונות היפנית "טויוטה" (התאגיד ה-5 בגודלו בעולם) וחברת "פורד" האמריקאית הוותיקה (מקום 13 בעולם) כבר דווחו על ירידה של כ-33% במכירות. המכירות של "גינרל מוטורס" (התאגיד ה-9 בעולם) ירדו במידה צנועה יותר - רק 15%.

Sic Transit Gloria Mundi

או בעברית: "אין שמחה כשמחה לאיד"

לרגל המפולת הכלכלית הדרמטית, מבקש המדור "שלטון התאגידים" להקים מצבת זכרון קטנה לכמה ענקים שהלכו לעולמם או ירדו מגדולתם בסתיו האחרון:

"מריל לינץ'", חברת השירותים הפיננסיים הגדולה, היתה בשנת 2008 במקום ה-100 ברשימת התאגידים הגדולים בעולם. המחזור השנתי של החברה עמד על כ-64 מיליארד דולר. בעקבות ההתרסקות הפיננסית, נמכרה החברה בספטמבר האחרון ל"בנק אוף אמריקה" (שניצב במקום ה-28 המכובד ברשימת התאגידים הגדולים בעולם).

"ליהמן ברדרס" - חברת האחזקות המפורסמת שהיתה התאגיד ה-114 בגודלו בעולם הלכה לעולמה בהכרזה על פשיטת רגל ב-20 בספטמבר.